

POLSKI MODEL ŚWIATA W UKRAIŃSKIEJ PRZESTRZENI MEDIALNEJ

1. WPROWADZENIE

Ważną rolę w rozwoju współpracy transgranicznej odgrywają współczesne media, ponieważ jednym z wyzwań tej współpracy, jak i w ogóle integracji europejskiej [Stępińska 2014, s. 171], jest zjawisko „deficytu komunikacyjnego” czy też „luki komunikacyjnej”, występującej w relacji pomiędzy instytucjami transgranicznymi i UE a obywatelami regionów transgranicznych. Jej efektem jest nie tylko ograniczona wiedza o funkcjonowaniu poszczególnych instytucji na płaszczyźnie współpracy transgranicznej, ale i niski stopień poczucia własnej przynależności transgranicznej.

Poza komunikacją bezpośrednią jeden z najważniejszych środków służących wypełnieniu tej „luki” stanowią media. Chodzi tu nie tylko o tradycyjne media krajowe – najbardziej dostępne i zrozumiałe ze względu na język, stereotypowe sposoby przekazywania wiadomości, przyzwyczajęń i upodobań audytorium kraju oraz w największym stopniu „kontrolowane” ze strony państwa. To właśnie informacja w tego typu mediach jest opiniotwórcza. Jednak coraz większe znaczenie zyskują współcześnie media związane z Internetem, w tym media zagraniczne. Przyciągają one uwagę tej części audytorium, która potrzebuje niestandardowego sposobu przedstawienia wiadomości, wyróżniającej się tematyki i opozycyjnego myślenia. Co prawda, istnieją pewne bariery dotyczące odbioru informacji, w tym językowe i techniczne. Jednak dla

młodsze pokolenia w zasadzie nie stanowi to problemu. Dla pozostałych odbiorców, szczególnie starszych, podobną rolę odgrywają media zagraniczne, które nadają przekazy w języku danego kraju i są dostępne z tradycyjnych odbiorników. Na Ukrainie do takich mediów można na przykład zaliczyć Ukraińskie Studio, stronę internetową Radia Swoboda (Liberty), Ukraińskie Biuro Radia BBC (przestało nadawać), a także stronę internetową BBC Ukraina.

Media należą do środków kształtowania sfery publicznej postrzeganej jako swoista przestrzeń, w której odbywa się debata publiczna dotycząca kierunków pewnych działań i poszczególnych decyzji podejmowanych w ramach instytucji krajowych i zagranicznych. W obszarze współpracy transgranicznej, podobnie jak opisano to w literaturze poświęconej europeizacji sfery publicznej [por. Koopmans, Erbe 2004; Koopmans, Erbe, Meyer 2010; Stępińska 2014, s. 171], można wydzielić dwa podstawowe wymiary: wertykalny i horyzontalny. Wymiar wertykalny odnosi się do monitorowania działań podejmowanych przez instytucje transgraniczne i UE w poszczególnych państwach transgranicznych, w tym w Euroregionach. System medialny opisuje je i przedstawia do dyskusji w ramach krajowych sfer publicznych. Natomiast wymiar horyzontalny odnosi się do relacjonowania wydarzeń i spraw dotyczących innych państw. W każdym z tych wymiarów dodatkowo wyodrębnia się aspekt oddziaływania i aspekt dyskursu narodowego. W efekcie, podobnie jak w integracji europejskiej [Stępińska 2014, s. 172], otrzymujemy czterowymiarowy model transgranicznej sfery publicznej, obejmujący wertykalny wymiar relacjonowania działań instytucji transgranicznych i UE, wertykalne kształtowanie transgranicznej tożsamości zbiorowej, horyzontalny wymiar wymiany poglądów (wprowadzanie i rozpropagowywanie dyskursu transgranicznego) oraz horyzontalną konwergencję dyskursu zachodzącą na poziomie krajowych sfer publicznych (upodobnianie się poglądów, ocen, wartości).

2. POLSKIE RADIO DLA ZAGRANICY

Do środków aktywnie działających w wymiarze horyzontalnym w obydwu aspektach w ukraińskiej przestrzeni transgranicznej należy Polskie Radio dla Zagranicy. Radiostacja ta jest dość popularna na Ukrainie i wielu słuchaczy zapoznaje się z Polską i wydarzeniami w Polsce właśnie przez jej

audycje. Celem naszego artykułu jest przedstawienie aktywności Polskiego Radio dla Zagranicy w procesie rozwoju współpracy Polski z Ukrainą, kształtowania transgranicznej sfery publicznej, a w szczególności struktury świata, jaki radio to prezentuje ukraińskim słuchaczom.

Jak zaznaczono na stronie internetowej radiostacji, Polskie Radio rozpoczęło nadawać audycje dla Polaków na Ukrainie w 1990 roku, a w następnym roku powstała Redakcja Ukraińska Polskiego Radio dla Zagranicy (dalej: Polskie Radio). W programie redakcji znajdują się aktualne serwisy informacyjne, przeglądy prasy, komentarze, korespondencje zagraniczne, wywiady i dyskusje, audycje i magazyny literackie. „Polskie Radio dla Zagranicy jest częścią radia publicznego. Zadaniem Polskiego Radia dla Zagranicy jest informowanie o wydarzeniach w Polsce, założeniach polskiej polityki zagranicznej, przekazywanie wiadomości na tematy gospodarcze, w tym dotyczące biznesu i inwestycji zagranicznych. Polskie Radio dla Zagranicy dostarcza słuchaczom obiektywnych i bezstronnych informacji o Polsce i polskim punkcie widzenia na wydarzenia w regionie i na świecie. W audycjach ukazywany jest obraz polskiego społeczeństwa i jego dokonań naukowych i kulturalnych” [Radio Poland 2012].

Naszym zdaniem, najbardziej udaną ofertę dla audytorium ukraińskiego stanowi dziś wspólny projekt Polskiego Radia i ukraińskiego Radia Era. W ramach projektu audycji Polskiego Radia można słuchać na falach Radia Era codziennie w *prime time* – od 19.30 do 20.00 na terenie całej Ukrainy. Jak napisano na stronie internetowej Radia Era, projekt „został stworzony w celu przekazywania słuchaczom ukraińskim informacji o aktualnych wydarzeniach w UE i Polsce, omawiania realizacji zasad polskiej i unijnej polityki zewnętrznej, zapoznania odbiorców z rozwojem gospodarki UE i Polski, informowania o życiu ukraińskich emigrantów nad Wisłą” [Radio Epa 2015].

3. METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ WŁASNYCH

W celu realizacji tytułowego zagadnienia zastosowano metodę ilościowej analizy treści. Celem badań było poznanie głównych tematów wiadomości nadawanych przez Polskie Radio i wydzielenie najważniejszych elementów rzeczywistości, na których skupia się uwaga dziennikarzy. Badania mają charakter fragmentaryczny ze względu na zastosowaną metodę, jak również na

rodzaj i objętość wykorzystanych materiałów, niemniej jednak pozwalają na uzyskanie poprawnych wyników analizy.

Wykorzystane materiały to wiadomości Ukraińskiej Redakcji Polskiego Radia dla Zagranicy w formie krótkich drukowanych artykułów na stronie internetowej w rubryce „wiadomości” [adres w: *Польське радіо* 2015]. Badaniem objęta została grupa artykułów w okresie od 01.01.2015 do 17.07.2015 roku. Próba badawcza zawiera wszystkie jednostki (artykuły) analizowanej grupy (1566 artykułów). Każdy artykuł zawiera następujące elementy: tytuł (nazwę), datę opublikowania, lid, tekst wiadomości, spis kluczowych słów (tagów).

Dla przeprowadzenia analizy wykorzystano dwa modele danych – predykatowy i tagowy. Predykatowy model zawiera w podstawie przedstawienie istoty wiadomości w postaci zwykłego predykatu¹: podmiot – przedmiot, struktura którego w naszym wypadku ma wygląd następujący:

Subject	Action	Object
	Intention	

Gdzie:

subject (podmiot) – kraj, którego dotyczy działanie, wykonawca działania, aktywny uczestnik;

object (obiekt) – kraj, na który skierowane jest działanie, pasywny uczestnik działania;

action (działanie) – tematyka powiadomienia;

intention (intencja) – zamiar, zamysł, cel, na który nakierowane jest działanie podmiotu, motyw działania, myśl przewodnia, określająca, co pragnie się osiągnąć.

¹ **Predykat** (fr. *prédicat* z łac. *praedicatum* od *praedicare*, – *atum* ‘obwieścić, oznajmić’) **1.** *językozn.* w składni – orzeczenie; w semantyce – właściwość; cecha wyróżnionego przedmiotu lub relacja wiążąca wyróżnione przedmioty. **2.** *log.* w terminologii tradycyjnej orzecznik; współcześnie: orzecznik generalny (nazwa ogólna) lub rodzaj funktora złożonego z wyrażen ze zmiennymi, które określają pewną relację lub cechę [Kamińska-Szmaj 2001; więcej zob. Ziembinski 2013].

W niniejszych badaniach „podmiot” wiadomości jest rozumiany jako wykonawca pewnego działania, a „przedmiot” to problem przedstawiony w danym artykule, obszar zainteresowania (działania) podmiotu. Z kolei pojęcie „przedmiotu” zawiera w sobie obiekt jako część rzeczywistości, w której zlokalizowany jest przedmiot wiadomości i która wywołuje sytuację problemową, oraz działanie wykonywane przez podmiot zgodnie z określoną intencją [por. pojęcia „podmiot”, „obiekt”, „przedmiot” [w:] Ratajewski 1993, s. 12–13; Nowosielski 2012]. Każdy element modelu wystąpił jako oddzielne kryterium kodowania wyników, a konkretne kategorie zostały sformułowane *ex post* (po zapoznaniu się z treścią grupy jednostek materiału badawczego).

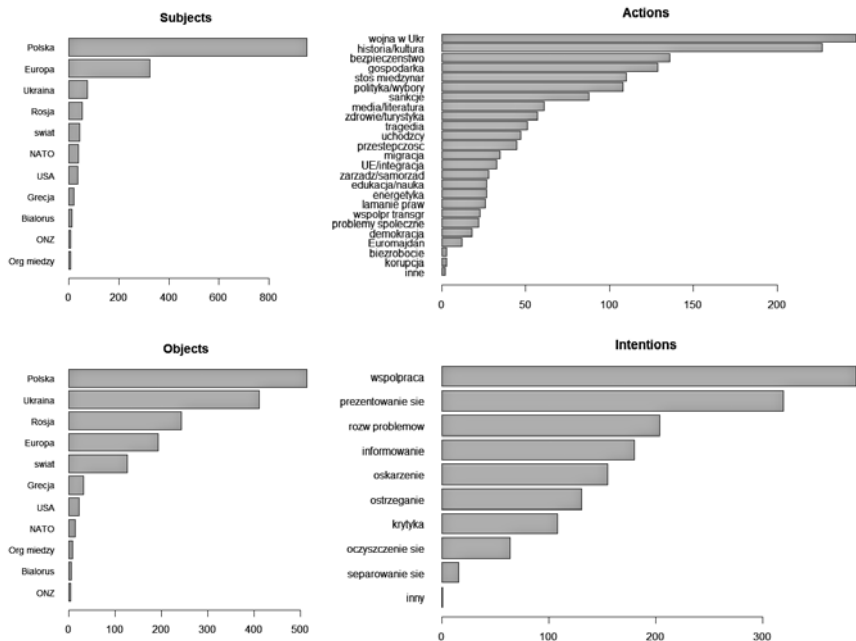
Tagowy model danych to duża liczba tagów artykułów badanej próby. Model ten dopełnia model predykatowy. Tagi są wykorzystane dla uogólniania i klasyfikowania całokształtu artykułów, jak również do konkretyzacji jego treści. Pierwszy model przedstawia strukturę świata medialnego Polskiego Radia dzięki określonym w trakcie badania szablonom (*patterns*), podczas gdy model tagowy, dzięki swojemu niesformalizowanemu charakterowi, jest bardziej otwarty i wprowadza do wniosków końcowych elementy różnorodności i nieprzewidywalności.

Do opracowania materiału statystycznego i otrzymania wniosków wykorzystaliśmy metody Data/Text Mining [por.: Чубукова 2006; Yanchang Zhao, 2012], a także metodykę analizy intencyjnej [por.: Ушакова, Павлова 2000; Цыкунов, Данилова 2003]. Badania przeprowadzono w sierpniu 2015 roku.

4. PREZENTACJA I INTERPRETACJA WYNIKÓW ANALIZY

Na początku za pomocą modelu predykatowego, wykorzystując technikę wizualizacji (rys. 1), udało się ujawnić najważniejsze elementy świata medialnego Polskiego Radia – podmioty, obiekty, działania i intencje.

Nie powinno budzić zdziwienia, że w tym „świecie” najważniejszym podmiotem jest Polska. Jest ona inicjatorem i aktywnym uczestnikiem większości wydarzeń przedstawionych w artykułach badanej próby. Na tle innych podmiotów istotnie wyróżnia się także Europa, jednak powstaje wrażenie, że spełnia ona przede wszystkim funkcję eksponowania „europejskości” Polski oraz stworzenia tła, na którym wyeksponowane zostaje znaczenie Polski. Liczba artykułów, w których rolę podmiotów odgrywa następna para krajów

Rys. 1. Liczba obecności elementów modelu predykatowego w wiadomościach

– Ukraina i Rosja, jest odpowiednio ponad dziesięć i dwadzieścia razy mniejsza. Zatem na tle pierwszych dwóch wyników, Ukraina i Rosja wydają się mniej znaczące, a ich rola – niewielka.

Wśród obiektów, na które skierowana jest działalność podmiotów, najważniejszymi są Polska i Ukraina. Na dalszym planie, choć nie w tak dużym oddaleniu, jak u przypadku podmiotów, pojawia się następna para – Rosja oraz Europa. Taki wynik również jest prawidłowy, ponieważ odnosi się do audycji Ukraińskiej Redakcji Polskiego Radia. Dziennikarze tej stacji tak podają wiadomości, aby jak najlepiej przedstawić Polskę albo w sposób przekonujący wykazać, że Polska wspiera rozwój społeczeństwa ukraińskiego.

Jeśli chodzi o tematykę (działania) materiałów podawanych w Polskim Radiu, na pierwszy plan wysuwa się sześć tematów:

1. wojna na Ukrainie i aneksja Krymu,
2. wydarzenia kulturalne i historyczne związane z Polską, świętami religijnymi itp.,

3. problemy bezpieczeństwa i zagadnienia wojskowe,
4. gospodarka i finanse, w tym kryzys ekonomiczny,
5. stosunki międzynarodowe,
6. polityka i wybory w Polsce.

Dokładne przebadanie materiału pozwala podzielić powyższe tematy na dwie grupy: tematy wiodące (w omawianym przypadku jest to pierwszy temat) oraz tematy stałe, które są aktualne zawsze czy też powtarzają się cyklicznie (tematy pozostałe). Pierwsza grupa wydarzeń jest bardziej dynamiczna, zmienia się z miesiąca na miesiąc, z reguły wraz ze zmianą jednego tematu zawsze pojawia się inny aktualny temat lub tematy. Na przykład, styczeń to umowy mińskie, maj – wybory prezydenta Polski, wrzesień – europejskie problemy migracyjne itd. Druga grupa tematów jest, naszym zdaniem, związana z „pokojowym” i „dobrym”, a nawet w jakimś stopniu „nudnym” społeczeństwem. Jak widać z uzyskanych wyników, liczba wiadomości w drugiej grupie jest znacznie większa niż liczba wiadomości pierwszej grupy.

Jeszcze jedną charakterystyczną cechą wiadomości Polskiego Radia jest ich struktura intencyjna. Analiza pozwala stwierdzić, że wśród wiadomości na pierwszy plan wysuwają się artykuły zawierające intencje pozytywne. Poniżej przedstawiamy wykaz takich intencji (podmiot wyraża tu własną intencję):

1. współpraca – wsparcie – pomoc (+),
2. „chwalenie się” – autoprezentacja podczas świąt, spotkań, festiwali, wystaw itp. (+),
3. rozwiązanie własnych problemów (+),
4. informowanie – komentarz – zalecenia (0).

Artykuły zawierające negatywne intencje (krytyka – zdemaskowanie, oskarżenie – zniesławienie i ostrzeganie – zagrożenia – wezwanie – sankcje) przedstawione są w drugiej części tabeli. Liczba artykułów z pozytywnymi intencjami w sposób istotny przewyższa liczbę materiałów o zabarwieniu negatywnym. Ciekawe, że w pełni pozytywne intencje, takie jak: oczyszczenie się z podejrzeń – odpowiedź na krytykę i odseparowanie się od tego, co negatywne – odrzucenie czegoś nieprzyjemnego, ale które do pewnego stopnia wiążą się z negatywnymi działaniami, również znajdują się na końcu wykazu.

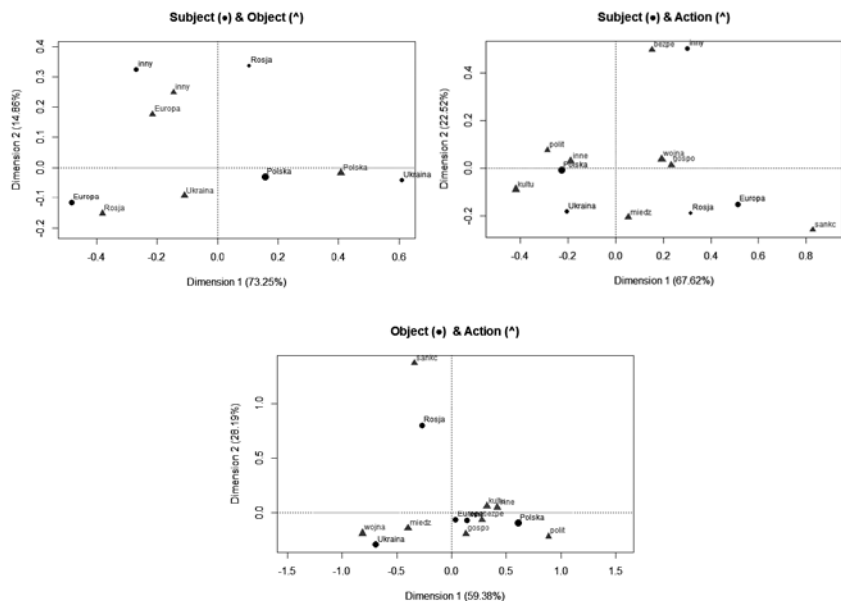
Drugim etapem analizy było sprawdzenie zależności pomiędzy zmiennymi (wskaźnikami): podmiot – obiekt, podmiot – działanie, podmiot – intencja,

obiekt – działanie, obiekt – intencja. Analiza tablic krzyżowych z użyciem testu niezależności chi-kwadrat Pearsona (we wszystkich parach $p\text{-value} < 2.2e-16$) wykazała, że jesteśmy w stanie unaocnić związek między każdą parą tych zmiennych, co posłużyło za podstawę do szukania takich zależności. W tym celu wykorzystaliśmy metodę analizy składników głównych oraz wykresy mozaikowe.

Analizując związek podmiot – obiekt (rys. 2), można zauważyć kolejne właściwości. W przypadku Polski, w badanych materiałach kraj ten jako podmiot najczęściej koreluje się z wydarzeniami w samej Polsce albo w Ukrainie (pary: Polska – Polska i Polska – Ukraina). Z kolei zdecydowana większość artykułów, w których Ukraina występuje jako podmiot, poświęcona jest wydarzeniom w Polsce (para Ukraina – Polska). Europa jako podmiot najczęściej wspominana jest w kontekście wydarzeń w Rosji (para Europa – Rosja), podczas gdy sama Rosja, jeśli występuje jako podmiot, to w relacji do innych krajów, w tym do USA (para Rosja – inne).

Badanie pary podmiot – działanie (rys. 2) wskazuje na jeszcze ciekawsze właściwości. Mimo oczekiwań, Polska jako podmiot wykazuje najwyższą aktywność w sprawie polityki, kultury oraz innych (bliskość par: Polska – polityka, Polska – kultura oraz Polska – inne). Ukraina, wbrew głębokiemu zaniepokojeniu tragicznymi wydarzeniami na Wschodzie, najczęściej wspominana jest w artykułach w ramach tematu „stosunki kulturalne z Polską” (para Ukraina – kultura), a także, podobnie jak i Rosja, w ramach tematu „stosunki międzynarodowe” (para Ukraina – stosunki międzynarodowe). Europa pojawia się przede wszystkim w kontekście sankcji wobec Rosji (para Europa – sankcje). Wszystkie wspomniane podmioty w większym lub mniejszym stopniu łączą się z „wojną” i „gospodarką”. Pozostałe kraje, ujęte przez nas jako „inne”, kojarzone są z działalnością w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa państwa.

Jeśli działalność rozpatrywać pod kątem obiektu, na który ona jest skierowana (para obiekt – działalność, rys. 2), otrzymujemy oczywiste wyniki: przeciw Rosji są skierowane sankcje (para Rosja – sankcje); Ukraina jest wciągnięta w wojnę, a także jest aktywnym uczestnikiem rozmaitych akcji międzynarodowych (pary Ukraina – wojna i Ukraina – stosunki międzynarodowe); Polska jest krajem licznych wydarzeń kulturalnych i politycznych, aktywnej działalności gospodarczej, jest zatroskana problemami własnego

Rys. 2. Wspólna obecność par elementów modelu predykcyjnego w wiadomościach (na podstawie analizy składników głównych)

bezpieczeństwa; zarówno Europa, jak i Polska mają te same problemy, zapewne jedynie z wyjątkiem polityki.

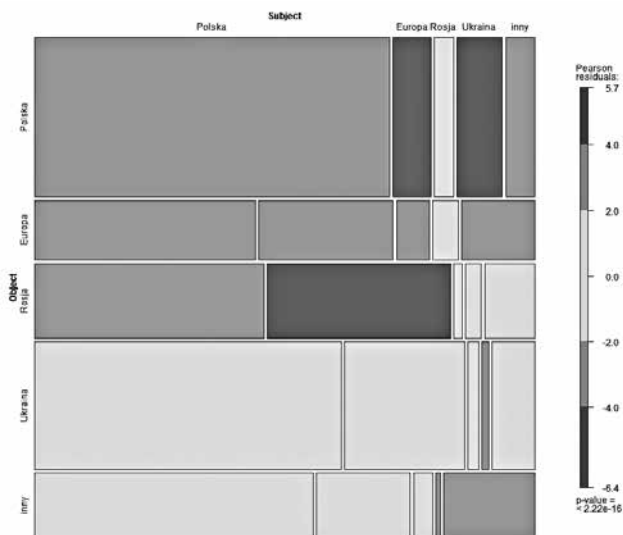
Następne dwa wykresy mozaikowe (rys. 3–4) przedstawiają dodatkowe charakterystyki stosunków między krajami. Można zauważyć, że w badanych artykułach, w których Ukraina występuje w roli podmiotu, dużo więcej uwagi, aniżeli oczekiwano, użyczono Polsce. Jednocześnie Europa jako podmiot w mniejszym zakresie, aniżeli oczekiwano, orientuje swoje działania na Polskę a więcej, niż można było oczekiwać, na Rosję. Analiza intencyjna, wbrew oczekiwaniom, ujawnia więcej szczegółów dotyczących „stosunków medialnych” między państwami w parach podmiot – obiekt:

- Polska – Polska: bardzo mało negatywnych intencji, neutralnych – zbyt dużo,
- Polska – Rosja: mało pozytywnych intencji, negatywnych – zbyt dużo,

- Europa – Polska: ogólnie mało wiadomości (negatywnych, pozytywnych i neutralnych),
- Europa – Europa: za dużo intencji negatywnych,
- Europa – Rosja: za dużo intencji negatywnych,
- Rosja – Polska: za dużo intencji negatywnych i mało pozytywnych,
- Rosja – Europa: za dużo intencji negatywnych,
- Rosja – inne: zbyt dużo intencji negatywnych,
- Ukraina – Polska: za dużo intencji negatywnych,
- inne – Polska: zbyt mało intencji neutralnych,
- inne – inne: za dużo intencji neutralnych.

Z powyższego wyłania się następujący obraz krajów: Polska jest aktywnym i pozytywnie nastawionym krajem, który wydatnie pomaga Ukrainie; Ukraina aktywnie podtrzymuje Polskę we wszystkich sprawach; w roli wspólnego światowego oponenta występuje Rosja, która jest negatywnie nastawiona do wszystkich; Europa w odpowiedzi również okazuje negatywny stosunek do Rosji.

Dalej przeprowadzono następującą ocenę intencji:

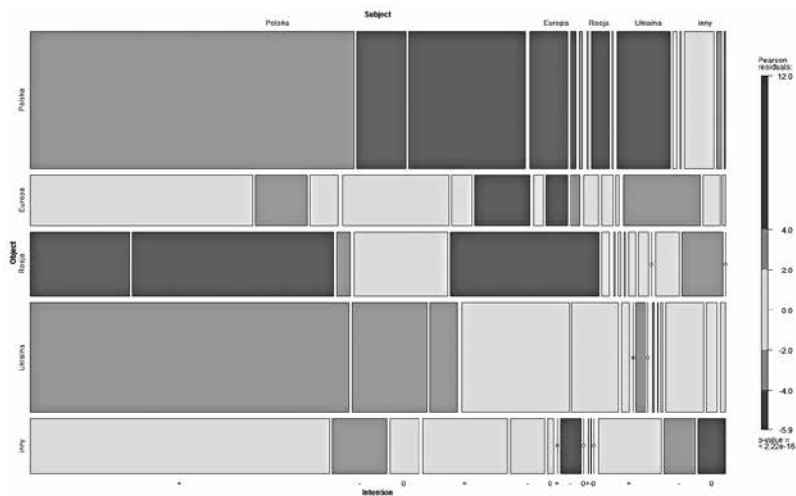

Rys. 3. Porównanie faktycznej obecności w wiadomościach pary elementów: podmiot – obiekt z oczekiwaną wartością

- chwalenie się, autoprezentacja podczas świąt, spotkań, festiwali, wystaw itp. – ocena (+3),
- współpraca, wsparcie, pomoc, kondolencje – ocena (+2),
- rozwiązanie własnych problemów – ocena (+1),
- oczyszczenie się z podejrzeń, odpowiedź na krytykę – ocena (+1),
- separowanie się od tego, co negatywne, odrzucenie czegoś nieprzyjemnego, niegodnego – ocena (+1),
- neutralne informacje, komentarze, polecenia – ocena (0),
- krytyka lub zdemaskowanie kogoś albo czegoś – ocena (-1),
- oskarżenie lub zniesławienie kogoś – ocena (-2),
- ostrzeżenie kogoś, zagrożenie komuś, sankcje przeciw komuś – ocena (-3).

Na podstawie tych ocen obliczamy wskaźniki (indeksy) intencyjne każdego artykułu, a następnie – uogólnione wskaźniki intencyjne dla elementów modelu predykatowego. Wyniki są również interesujące (ich wizualizację przedstawiono na rys. 5–6):

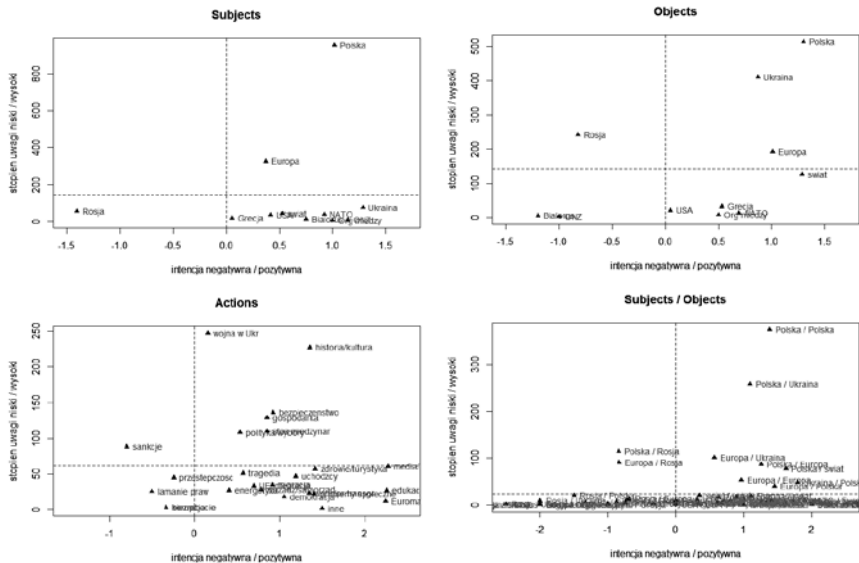
1. Jako podmioty Polska i Europa charakteryzują się wysokim stopniem pozytywnych intencji i dużym zainteresowaniem ze strony dziennikarzy. Aktywna działalność Ukrainy również oceniana jest pozytywnie,

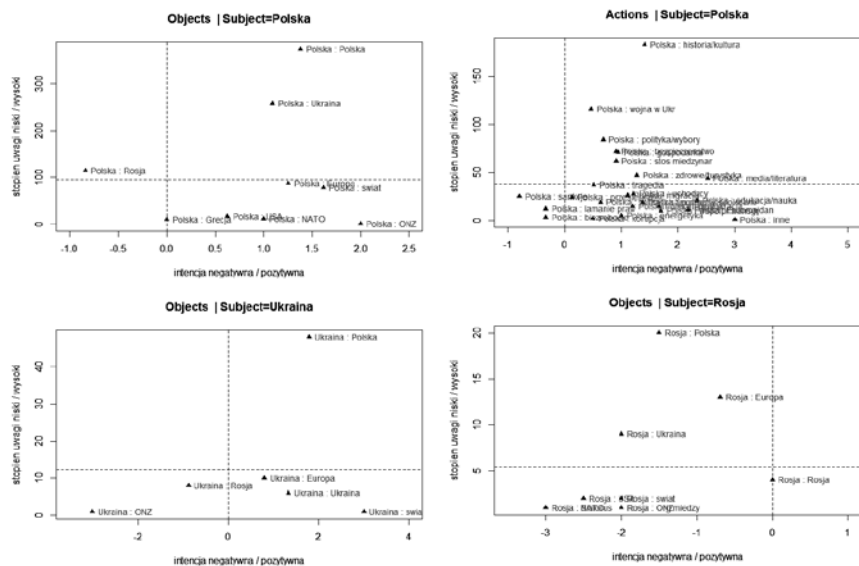
Rys. 4. Porównanie faktycznej obecności w wiadomościach trójki elementów: podmiot – obiekt – intencja z oczekiwaną wartością

choć poświęcono jej mniej uwagi (poniżej średniej). Poza Rosję działalność pozostałych podmiotów również postrzegana jest pozytywnie, chociaż poświęca się im znikomą uwagę. Jedynym podmiotem, którego działalność ocenia się wyjątkowo negatywnie, jest Rosja, chociaż *de facto* poświęca się jej niewiele uwagi. Fakt, iż wskaźnik intencji Rosji jest negatywny i ma największą wartość bezwzględną spośród intencji innych podmiotów, świadczy o tym, że działalność Rosji wywołuje wyjątkowo dużo negatywnych intencji.

2. Polska, Ukraina i Europa jako obiekty wpływu powiązane z pozytywnymi intencjami przyciągają sporo uwagi. Pozytywną, lecz niezbyt wielką uwagę poświęca się światu, w tym USA, Grecji, NATO oraz innym organizacjom międzynarodowym. Wysokim poziomem negatywnych intencji i znaczną uwagę jako obiekt charakteryzuje się Rosja. Przejawy nietolerancyjnego zachowania zauważono w stosunku do Białorusi oraz ONZ.

Rys. 5. Intencyjny wymiar obecności elementów modelu predykatego w wiadomościach

Rys. 6. Intencyjny wymiar wspólnej obecności oddzielnych podmiotów z innymi elementami modelu predykatego w wiadomościach

- Analiza intencji związanych z działaniami pokazuje, że najbardziej negatywnie ocenione zostały sankcje wobec Rosji i one też przyciągnęły najwięcej uwagi. Na ich tle znacznie mniej uwagi poświęcono – chociaż oceniano negatywnie – przestępczości i terroryzmowi, łamaniu praw człowieka, problemom bezrobocia i korupcji. Pozostałe działania charakteryzują się pozytywną intencją. Najwięcej uwagi poświęcono wojnie w Ukrainie i wydarzeniom na Krymie (wsparcie i współczucie), wydarzeniom kulturalnym, edukacyjnym, historycznym oraz innym, a także świętom, problemom bezpieczeństwa i wojska, stosunkom międzynarodowym, gospodarce, polityce, w tym wyborom, problemom finansowym i perspektywom wyjścia z kryzysu.
- Negatywnymi i przyciągającymi uwagę są wszystkie sprawy związane z relacjami, w których Rosja występuje zarówno jako podmiot, jak i obiekt. Chodzi tu przede wszystkim o relacje: Polska – Rosja i Europa – Rosja. Dużą uwagę, ale związaną z pozytywnymi intencjami, poświęcono relacji: Polska – Polska, Polska – Ukraina, Europa – Ukra-

ina, Polska – Europa, Polska – świat, Europa – Europa, Ukraina – Polska, Europa – Polska.

5. W tych relacjach, w których podmiotem jest Polska, negatywne intencje dotyczą wyłącznie sankcji, łamania praw człowieka oraz sytuacji na rynku pracy. To właśnie te sprawy są przedmiotem troski Polaków. Warto jednak zauważyć, że problemom tym poświęcono znacznie mniej uwagi niż zagadnieniom charakteryzującym się pozytywnymi intencjami. Nie powinno budzić zdziwienia, że dla Ukrainy w centrum uwagi znajdują się stosunki z Rosją i poszukiwanie wsparcia ze strony wspólnoty międzynarodowej, w tym ONZ. Rosja jako podmiot charakteryzuje się wyjątkowo negatywnymi intencjami. Największa liczba artykułów, w których podmiotem jest Rosja, odnosi się do Polski, Europy i Ukrainy.

Badanie tagów pozwoliło na wnikliwe przeanalizowanie otrzymanych wniosków. W analizie wykorzystaliśmy zasadę generowania tzw. chmur tagów. Chmura tagów (ang. *tag cloud*) to graficzne przedstawienie tagów, przy-

Rys. 7. Chmura tagów generowana na podstawie zbioru artykułów w całym badanym okresie

padkowo rozrzuconych na grafiku, a wielkość i pogrubienie czcionki uzależnione jest od ważności lub częstotliwości danego znacznika.

Przedstawiona na rys. 7 chmura tagów odzwierciedla najbardziej znaczące tagi z częstotliwością ich użycia w artykułach przez cały badany okres. Okazuje się, że takimi tagami są przede wszystkim: „Polska” i „Ukraina”, na drugim planie – „Rosja”, a na trzecim – „Komorowski”, „polityka”, „wybory”, „NATO”, „sankcje” i inne.

Rys. 8. Chmury tagów generowane na podstawie zbioru artykułów w całym badanym okresie (za każdy miesiąc oddzielnie)

Generowanie chmur tagów na każdy miesiąc oddzielnie, świadczy o tym, że proces wyświetlania wydarzeń nie jest jednoznaczny. Jak widać na rys. 8, sytuacja w ciągu półroczia istotnie się zmieniła. Chmury ukazują dynamikę przejścia zainteresowań od Ukrainy do wydarzeń bezpośrednio związanych z Polską. W styczniu informacje dotyczące Ukrainy znajdowały się na pierwszym planie, podczas gdy sprawy Rosji i Polski zamieszczane były na planie

dalszym, artykuły dotyczyły głównie Donbasu, konfliktu, sankcji, pomocy. W lutym dołączyła do nich tematyka umów mińskich, a w marcu, gdy sytuacja zaczęła zmieniać się – na pierwszy plan wysunęły się aż trzy słowa – „Polska”, „Ukraina”, „Rosja”. W kwietniu wszystko uległo radykalnej zmianie – najważniejszym stał się jeden tag: „Polska”, podczas gdy „Ukraina” zeszła na drugi plan, a „Rosja” – na trzeci. W maju mówiono wyłącznie o sprawach wewnątrzpolskich – wyborach prezydenta Polski. W tym miesiącu na pierwszym planie pojawił się tag „Polska”, na drugim planie – słowo „wybory”, na trzecim – „Komorowski” i „Ukraina”, a dalej – „Duda” i „Rosja”. Czerwiec nadal pozostał miesiącem „polskim”, plany drugi oraz trzeci były nieobecne, a „Ukraina” przemieściła się na czwarty plan, podczas gdy „Rosja” – jeszcze niżej.

Następnym krokiem była analiza skupień (ang. *data clustering*) tagów i artykułów.

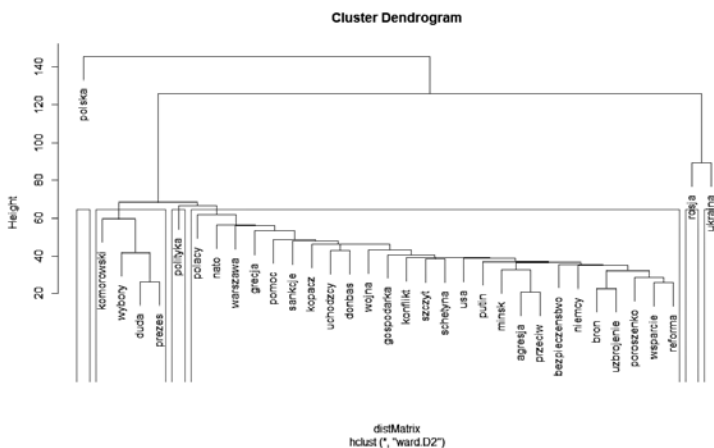
Na początku przeprowadzono grupowanie tagów, co pozwoliło odnaleźć najczęściej używane ich połączenia – grupy (klastry) tagów. Jak widać z rys. 9, wyróżnić można następujące sześć grup tagów :

- Polska,
- Rosja,
- Ukraina,
- polityka (chodzi o wewnętrzną politykę Polski),
- Komorowski – Duda – wybory – Prezydent,
- szereg tagów związanych z wojną w Ukrainie, polityką bezpieczeństwa oraz reformami w Ukrainie.

Analiza skupień również pozwoliła na podstawie tagów wydzielić klastry artykułów i tym samym wyróżnić popularne tematy publikacji (rys. 10). Można wyróżnić sześć głównych opinii (idei) publikacji w badanym półroczu:

1. Polska w osobie prezydenta B. Komorowskiego stara się złagodzić skutki konfliktu/wojny między Rosją a Ukrainą,
2. agresja Rosji przeciw Ukrainie, konflikt oraz protesty,
3. wybory prezydenta Polski, konfrontacja polityczna między B. Komorowskim a A. Dudą,
4. wsparcie i pomoc Polski dla Ukrainy przez prezydenta B. Komorowskiego na forum międzynarodowym (szczyt NATO),

5. sankcje wymierzone przeciwko Rosji ze strony wspólnoty międzynarodowej, w tym NATO, z powodu wojny na Ukrainie,
 6. polityczne i wewnętrzne problemy Polski, kryzys w Grecji.
- I na koniec zatrzymajmy się na skojarzeniu słów (*word-associations*) w artykułach Polskiego Radia. Chodzi o to, co w lingwistyce [por. Захаров

Rys. 9. Grupowanie (klastry) tagów w badanym okresie (na podstawie analizy skupień tagów)

- Cluster 1:
polska, ukraina, rosja, komorowski, wojna, konflikt
- Cluster 2:
ukraina, rosja, agresja, polityka, przeciw, konflikt
- Cluster 3:
wybory, prezes, komorowski, duda, polska, polityka
- Cluster 4:
ukraina, polityka, komorowski, nato, szczyt, pomoc
- Cluster 5:
rosja, ukraina, sankcje, konflikt, wojna, nato
- Cluster 6:
polska, polacy, komorowski, warszawa, grecja, kopacz

Rys. 10. Grupowanie (klastry ang. *cluster*) artykułów w badanym okresie (na podstawie analizy skupień tagów artykułów)

2011] znane jest pod nazwą „kolokacji”, czyli słów, z którymi analizowana jednostka (często) występuje powiązana w tekście. Ujawnienie kolokacji słów pozwala lepiej zrozumieć treść wiadomości, a konkretnie odnaleźć ukryte w nich szablony albo wzory treści (*patterns*).

Na rys. 11 jako przykłady przedstawione kolokacje trzech grup słów:

- podmioty analizy,
- oddzielne słowa związane z wydarzeniami w Ukrainie,
- oddzielne słowa związane z wyborami w Polsce.

Analiza skojarzenia słów również ukazuje zaangażowanie świata medialnego Polskiego Radia. W pierwszej grupie słowo „Polska” spotyka się w tyłu

	polska		europa
zagraniczny	0,14	zachodnia	0,49
student	0,14	miejsca	0,35
komorowski	0,13	region	0,35
msz	0,12	praca	0,35
ukraina	0,12	środkowo-wschodnia	0,35
polacy	0,11	wschodnia	0,34
siemoniak	0,11	lider	0,24
szkolenie	0,10	inwestycja	0,23
	ukraina		rosja
rosja	0,40	sankcje	0,41
konflikt	0,32	ukraina	0,40
agresja	0,29	agresja	0,35
przeciw	0,26	przeciw	0,28
		konflikt	0,23
		putin	0,23
	wojna		sankcje
światowa	0,49	rosja	0,41
ukończenie	0,32	jedność	0,24
westerplatte	0,31	rosji	0,23
informacyjna	0,27	tusk	0,21
hybrydowa	0,25	kontynuacja	0,20
zimna	0,25		
gorąca	0,23		pomoc
globalna	0,22	wsparcie	0,31
gorbaczow	0,22	humanitarna	0,30
uzbrojony	0,22	orkiestra	0,27
opozycja	0,22	akcja	0,25
środkowo-wschodnia	0,22		
inna	0,21		bezpieczeństwo
		groźby	0,30
		energetyczna	0,24
	nato		
manewrowy	0,27		
bałtyk	0,22		putin
szkolenie	0,22	rosja	0,23
krawędź	0,21	merkel	0,21
stoltenberg	0,21		

	wybory		polacy
duda	0,57	ewakuacja	0,41
tura	0,55	etniczne	0,36
prezes	0,52	ukraińscy	0,25
debata tv	0,40	donbas	0,22
komorowski	0,31	powiat	0,21
debata	0,30	chojnicki	0,21
andrzej	0,24		
kukiz	0,22		komorowski
prezes	0,22	duda	0,36
wyborczy	0,21	bronisław	0,32
parlament	0,21	wybory	0,31
kampania	0,20	prezes	0,25
		tura	0,24

Rys. 11. Kolokacje oddzielnych grup tagów w wiadomościach

różnych kontekstach, że stałe i mocne skojarzenia z innymi słowami praktycznie nie występują (maksymalna korelacja z innymi słowami sięga zaledwie 0.14). Słowo „Europa” jest ściśle związane ze słowami: „zachodnia”, „środkowo-wschodnia”, „region”, „lider”, „inwestycje”, natomiast słowa „Ukraina” i „Rosja” korelują się przede wszystkim ze sobą nawzajem, a w następnej kolejności asocjują ze słowami: „wojna”, „konflikt” oraz sankcje.

W drugiej grupie słów bardzo ciekawe jest słowo „wojna”. Mamy tu nie jedną, a szereg asocjacji – wojna jest wiązana z takimi określeniami jak: „światowa”, „globalna”, „informacyjna”, „zimna” itp. Reszta słów jest interpretowana bardziej jednoznacznie. Na przykład słowo „sankcje” łączą się ze słowami: „Rosja”, „spójność”, „Tusk”; słowo „pomoc” – ze słowami: „wsparcie”, „humanitarna”, „akcja”. Słowa trzeciej grupy tagów odzwierciedlają realia sytuacji wyborczej w Polsce. Na przykład, słowo „wybory” ściśle łączy się ze słowami: „Duda”, „tura”, „Prezes”, „debata TV”, „Komorowski”; słowo „Komorowski” – ze słowami: „Duda”, „Bronisław”, „wybory”, „Prezes”, „tura”.

5. PODSUMOWANIE

Ważną rolę w zmniejszaniu deficytu komunikacyjnego w procesie rozwoju współpracy transgranicznej odgrywają współczesne media. Do takich mediów aktywnie działających w ukraińskiej przestrzeni transgranicznej należy Polskie Radio dla Zagranicy. Wyniki przeprowadzonego badania prowadzą do wniosku, że świat medialny przedstawiany przez Ukraińskie Studio Polskiego Radia dla Zagranicy posiada wybitnie propagandowy charakter. Ten

świat można bez wątpienia nazwać polskocentrycznym. Główną rolę odgrywa w nim Polska, która niezmiennie dba o dobrobyt własnych obywateli, kultywuje tradycje kulturowe i historyczne, jest progresywna i rozwija się w kierunku ogólnoeuropejskim. Jednocześnie stara się być dobrym sąsiadem i partnerem Ukrainy, którą na wszelkie sposoby wspiera.

W planie metodologicznym badanie ukazało unikalne możliwości techniki Data/Text Mining, która służy ujawnianiu obiektywnych prawidłowości.

BIBLIOGRAFIA

1. Kamińska-Szmaj I. (red.), 2001, *Słownik wyrazów obcych*, Wrocław, wyd. Europa.
2. Koopmans R., Erbe J., 2004, *Towards a European public sphere? Vertical and horizontal dimensions of Europeanized political communication*, „Innovation: The European Journal of Social Science Research”, z. 17, nr 2.
3. Koopmans R., Erbe J., Meyer M.F., 2010, *The Europeanization of Public Spheres: Comparisons across Issues, Time, and Countries* [w:] *The making of a European public sphere: Media discourse and political contention*, Cambridge, wyd. Cambridge University Press.
4. Nowosielski S., 2012, *Metody badań naukowych w zarządzaniu*, cz.1, Uniwersytet Wrocławski, <http://procesy.ue.wroc.pl/uploads/Nowosielski/Metody%20bada%C5%84%20naukowych%20w%20zarz%C4%85dzaniu%20cz1.pdf> [dostęp: 28.10.2015].
5. Radio Poland, 2012, *O nas. Polskie Radio dla zagranicy*, www.radiozagranica.pl/8/85/Artykul/84245,Polskie-Radio-dla-zagranicy [dostęp: 28.10.2015].
6. Ratajewski J., 1993, *Elementy naukoznawstwa i główne kierunki rozwoju nauki europejskiej*, Katowice, wyd. Uniwersytet Śląski.
7. Stępińska A., 2014, *Ile Europy w europejskich mediach informacyjnych? Rola mediów w kształtowaniu europejskiej sfery publicznej*, „Rocznik integracji Europejskiej”, nr 8.
8. Yanchang Zhao, 2012, *R and Data Mining: Examples and Case Studies*, wyd. Academic Press, Elsevier Publish.
9. Ziembinski Z., 2013, *Logika praktyczna*, Warszawa, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN.
10. Державний комітет телебачення і радіомовлення України, 2014, *Стан інформаційного простору Волинської області (за I півріччя 2014 року)*, http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=114674 [dostęp: 28.10.2015].
11. Захаров В.П., 2011, *Корпусная лингвистика*, Иркутск, wyd. ИГЛУ.
12. Польське радіо, 2015, *Новини*, www.polradio.pl/5/38 [dostęp: 28.10.2015].

13. Радіо Ера, 2015. *Спільний проект „Радіо Ера” та „Польського радіо”*, <http://eramedia.com.ua/programs/76/> [dostęp: 28.10.2015].
14. Ушакова Т.Н., Павлова Н.Д. [red.], 2000, *Слово в действии. Интен-анализ политического дискурса*, СПб., wyd. Алетейя.
15. Цыкунов И., Данилова Е., 2003, *Интен-анализ толерантности в федеральных и региональных печатных изданиях*, „Право знать: история, теория, практика”, nr 1–2 (73–74), [www.dzyalosh.ru/02-dostup/pravo/2003_73_74\(1_2\)/cikunov_1_2.html](http://www.dzyalosh.ru/02-dostup/pravo/2003_73_74(1_2)/cikunov_1_2.html) [dostęp: 28.10.2015].
16. Чубукова И.А., 2006, *Data Mining*, http://portal.tpu.ru:7777/departments/kafe-dra/vt/Disciplines_VT/Data_storehouses/FilesTab/Tab/lections%20data%20mining.pdf [dostęp: 28.10.2015].

SUMMARY

Polish worldview model in ukrainian media domain (on the Polish Radio International broadcast example)

One of the main trans-border and international regional cooperation problems is the “communication deficit” between the trans-border institutions and trans-border regions’ population. The article deals with analysis of filling in that “communication deficit” gap by foreign media within Ukrainian media domain, based on the example of the Polish Radio International broadcast. The study proves the propaganda-style “media-world”, shaped by the Ukrainian Office of the Polish Radio International. That „world” can be characterized as Polish-centric. The main role is played by Poland taking care of its citizens, strictly upholding cultural and historical traditions, and is progressively developing within the European vector. With it, it tries to be good neighbor and partner for Ukraine, offering its support.

The study also proved the unique Data/Text Mining technology potential for obtaining new knowledge and revealing non-obvious, objective and useful trends.